MAKSUT'A GİRİŞ

فَإِنَّ الْعَرَبِيَّةَ وَسِيلَةٌ إِلَى الْعُلُومِ الشَّرْعِيَّةِ

Muhakkak ki Arapça bütün şer'i ilimleri öğrenmeye vesiledir. (Müellif rahimehullah)

Kitap ve Müellif Hakkında

1. Müellifi bilinmemektedir. Birgivî eserin İmam-ı Âzam Ebû Hanîfe'ye ait olduğunu söylüyorsa da kaynaklarda bu görüşü teyit eden bir kayda rastlanmamıştır.

2. Maksut kitabı, Arapça ilminin bir parçası olan tasrifi içeriri. Mastardan türeyen fiiller ve isimler tasrif sebebiyle çoğalır.

3. Maksut; kastedilen, istenilen şey demektir. Sülasi mücerredlerin ikinci babından ism-i mef'üldür. (Dia)

قَصَدَ - يَقْصِدُ - قَصْدًا - قَاصِدٌ - مَقْصُودٌ

Konuların Muhtevası

1. *Kitapta önce sarf ilminin önemine işaret edilmiş.*
2. *Fiilerin binası hakkında asli ve zaid esasıyla taksim. (binanın özeti mahiyetinde)*
3. *Masdar ve masdardan türeyen kipler.*
4. *Sahih fiillerin çekimi hakkında.*
5. *"Notlar" (Fevâid): Sarfi İncelikler*
6. *İlletli fiillerle hakkında: i'lâl, ibdâl ve idgam meseleleri. (İ'lal Kaideleri)*

yusufislamdagdelen@gmail.com

FİİLLERİN BİNALARI HAKKINDA

الْأَفْعَالُ عَلَى ضَرْبَيْنِ:

- **أَصْلِيٌّ**
  - **ثُلَاثِيٌّ ٦**
    1. فَعَلَ --- يَفْعُلُ
    2. فَعَلَ --- يَفْعِلُ
    3. فَعَلَ --- يَفْعَلُ
    4. فَعِلَ --- يَفْعَلُ
    5. فَعُلَ --- يَفْعُلُ
    6. فَعِلَ --- يَفْعِلُ
  - **رُباعِيٌّ ١**
    - فَعْلَلَ --- دَحْرَجَ
    - **الْمُلْحَقُ بِالرُّباعِيِّ ٦**
      1. فَوْعَلَ - حَوْقَلَ
      2. فَعْوَلَ - جَهْوَرَ
      3. فَيْعَلَ - بَيْطَرَ
      4. فَعْيَلَ - عَثْيَرَ
      5. فَعْلَى - سَلْقَى
      6. فَعْلَلَ - جَلْبَبَ
- **ذُو زِيادَةٍ**
  - **مَزِيدٌ عَلَى الثُّلَاثِيِّ ١٤**
    - **رُباعِيٌّ ٣**
      1. أَفْعَلَ
      2. فَعَّلَ
      3. فاعَلَ
    - **خُماسِيٌّ ٥**
      1. اِنْفَعَلَ
      2. اِفْتَعَلَ
      3. اِفْعَلَّ
      4. تَفَعَّلَ
      5. تَفَاعَلَ
    - **سُدَاسِيٌّ ٦**
      1. اِسْتَفْعَلَ
      2. اِفْعَوْعَلَ
      3. اِفْعَوَّلَ
      4. اِفْعالَّ
      5. اِفْعَنْلَلَ
      6. اِفْعَنْلَى
  - **مَزِيدٌ عَلَى الرُّباعِيِّ ٣**
    - **خُماسِيٌّ ١**
      1. اِفْعَنْلَلَ
    - **سُدَاسِيٌّ ٢**
      1. اِفْعَلَلَّ
      2. تَفَعْلَلَ

Not 1: Sülasi mücerredin 3.babından gelen bir fiilin aynel veya lamel fiilinde boğaz harflerinden bir harf olması şarttır.

-Boğaz harfleri 6 tanedir; ء / ه / غ / ع / خ / ح

ÖRN: ذَهَبَ - يَذْهَبُ / فَتَحَ - يَفْتَحُ

Ancak bazı fiiller, aynel ve lamel fiilinde boğaz harflerinden biri bulunmadığı halde üçüncü baba girerler. Bu fiiller şazdır. Yani kurala aykırıdır.

ÖRN: أَبَى - يَأْبَى

Not 2: Bina kitabında اِحْرَنْجَمَ ***babına vezin bakımından benzetilmesi sebebiyle mülhak sayılan*** اِفْعَنْلَلَ ***ve*** اِفْعَنْلَى ***babları maksut kitabında aslı üç harfli olup üzerine üç harf ziyade edilmesine itibar edillerek sülasi mezidlere (südasilere) katımıştır.***

yusufislamdagdelen@gmail.com

MASDAR KONUSU

الْمَصْدَرُ الْمِيمِيُّ

مَصْدَرُ غَيْرِ الثُّلاثِيّ

Sülasi mücerred babların dışındaki bütün babların mimli mastar, ismi zaman, ismi mekan ve ismi mefulü meçhul muzarinin vezni üzere olur. Muzaraat harfi dammeli mim ile değiştirilir.

يُكْرِمُ <<<<< مُكْرَمٌ

مَصْدَرُ الثُّلاثِيّ

Sülasi mücerredlerin masdar mimi'sini bulmak için önce fiile bakarız. Şayet fiil:

Sahih - Ecvef - Muzaaf - Mehmuz ise

fiilimizin mimli mastarını elde etmek için muzarinin aynel fiiline bakarız. Şayet:

a.Muzarinin aynel fiili fetha (3 ve 4.bab) veya zamme (1 ve 5.bab) ise mimli mastarı, ismi zamanı ve ismi mekanı مَفْعَلٌ vezninde gelir.

b.Muzarinin aynel fiili kesra (2 ve 6.bab) ise mimli mastarı مَفْعَلٌ , ismi zaman ve mekanı مَفْعِلٌ vezninde gelir.

Nakıs - Lefifi Makrun ise

fiilimizin mimli mastarını elde etmek için (muzarinin aynel fiiline bakmaksızın) sülasi mücerred tüm bablarda, mimli mastar, ismi zaman ve ismi mekan مَفْعَلٌ vezninde gelir.

Misal - Lefifi Mefruk ise

fiilimizin mimli mastarını elde etmek için (muzarinin aynel fiiline bakmaksızın) sülasi mücerred tüm bablarda, mimli mastar, ismi zaman ve ismi mekan مَفْعِلٌ vezninde gelir.

الْمَصْدَرُ غَيْرُ الْمِيمِيُّ

مَصْدَرُ غَيْرِ الثُّلاثِيّ

Sülasi mücerred olmayan mimsiz mastarlar ise kıyasidir.

مَصْدَرُ الثُّلاثِيّ

Sülasi mücerredlerin mimsiz masdarları semaidir. Yani belli bir kalıpları olmayıp Araplardan işitildiği üzere öğrenilir. Ve kıyas yapılmaz. Bu sebeple fiilin mastarının hangi vezinden geldiği lügata bakılarak öğrenilir.

yusufislamdagdelen@gmail.com

SÜLASİ MÜCERRED MİMLİ MASTARLAR TABLOSU

Aksamı Seba	Muzarinin Aynel Fiili	Mastar Mimi	İsmi Zaman-Mekan	Kural Dışı Masdarlar
Sahih Fiil Ecvef Fiil Muzaaf Fiil Mehmuz Fiil	يَفْعُلُ - يَفْعَلُ	مَفْعَلٌ	مَفْعَلٌ	مَغْرِبٌ - مَسْجِدٌ - مَنْسِكٌ - مَشْرِقٌ مَجْزِرٌ - مَسْكِنٌ - مَنْبِتٌ - مَفْرِقٌ مَحْشِرٌ - مَسْقِطٌ - مَجْمِعٌ
	يَفْعِلُ		مَفْعِلٌ	الْمَرْجِعَ - الْمَصِيرَ
Nakıs Fiil Makrun Lefif	يَفْعُلُ - يَفْعَلُ - يَفْعِلُ	مَفْعَلٌ	مَفْعَلٌ	
Misal Fiil Mefruk Fiil	يَفْعُلُ - يَفْعَلُ - يَفْعِلُ	مَفْعِلٌ	مَفْعِلٌ	

yusufislamdagdelen@gmail.com

المَاضِي

MEÇHUL FİİL

Mazi Fiilin, Meçhul Yapılış Aşamaları

1. *Mazi fiilin meçhulünün son harfi malumda olduğu gibi fetha olarak kalır.*
   نَصَرَ - اَكْرَمَ - اِنْكَسَرَ - اِسْتَخْرَجَ
2. *Sondan bir önceki harfi ise kesralanır.*
   نُصِرَ - أُكْرِمَ - أُنْكُسِرَ - أُسْتُخْرِجَ
3. *Sakinler sakin üzere kalır.*
   نُصِرَ - أُكْرِمَ - أُنْكُسِرَ - أُسْتُخْرِجَ
4. *Geriye kalanlar ise dammelenir.*
   نُصِرَ - أُكْرِمَ - أُنْكُسِرَ - أُسْتُخْرِجَ

MALUM FİİL

Fiili Mazinin Son Harfi

1. *Gaib ve gaibe'lerin müfred ve tesniyeleri fetha üzere mebnidir.*
   نَصَرَ نَصَرَا نَصَرَتْ نَصَرَتَا
2. *Cemi müzekker gaibte damme üzere mebnidir.*
   نَصَرُوا
3. *Geri kalanlar ise sakindir.*
   نَصَرْنَ - نَصَرْتَ - نَصَرْتُمَا - نَصَرْتُمْ - نَصَرْتِ
   نَصَرْتُمَا - نَصَرْتُنَّ - نَصَرْتُ - نَصَرْنَا

Fiili Mazinin İlk Harfi

Fiili mazinin ilk harfi bütün bablarda fetha üzere mebnidir. Ancak hümasi ve südasilerler hariçtir. Zira onların başındaki hemzeyi vasıldır.

اِنْكَسَرَ / اِسْتَخْرَجَ

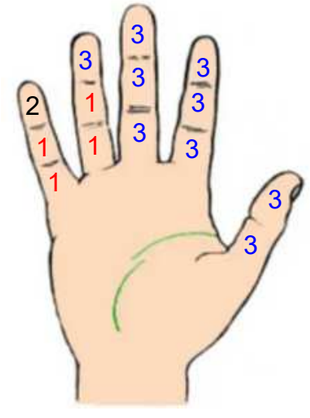

yusufislamdagdelen@gmail.com

هَمْزَةُ الْوَصْلِ

Başlangıçta sabit olup, geçiş halinde düşen hemzeye "vasıl hemzesi" denir. Yani kelime başında bulunan ve yanlız yazıldığı zaman okunan, başka kelimeden sonra geldiğinde yazılsa da okunmayan hemzeye vasıl hemzesi denir. Hemze-i vasıl kelimenin kök harfi olmayıp zâiddir. Kendisinden sonra gelen harf ise sâkin olur.

وَابْنُهُ – وامْرأَتُهُ – فَارْجِعْ – وَادْخُلْ

Vasıl Hemzeleri:

1. Şu kelimelerin başındaki hemzeler:

   اِبْنٌ - اِبْنِمٌ - اِبْنَةٌ - اِمْرَءٌ - اِمْرَأَةٌ - اِثْنَيْنِ
   اِثْنَتَيْنِ - اِسْمٌ - اِسْتٌ - اَيْمُنٌ

2. Başında hemze bulunan hümasi ve südasi babların; mazi, mastar ve emri hazırlarının hemzesi.

   اِنْقَطَعَ - اِنْقَطِعْ - اِنْقِطَاعًا
   اِسْتَخْرَجَ - اِسْتَخْرِجْ - اِسْتِخْرَاجًا

3. Sülasi mücerred fiillerin emri hazırlarının hemzesi.

   اُكْتُبْ - اِفْتَحْ - اِجْلِسْ

4. Lamı tarifin başındaki hemze.

   اَلْمُعَلِّمُ - اَلْمَدْرَسَةُ - اَلرَّجُلُ - اَلْبَابُ - اَلْقَاتِلُ

Vasıl Hemzesinin Hareke Durumu

1. Lamı Tarife bitişen hemze ve اَيْمُنٌ kelimesinin hemzesi fethadır.

   اَلرَّجُلُ - اَيْمُنٌ

2. 1. ve 5. (aynel fiili dammeli gelen) bablardan gelen emri hazırların evvelindeki hemze aynel fiiline tabi olarak dammedir.

   اُكْتُبْ - اُنْصُرْ

3. Hümasi ve südasi babların meçhul mazilerinin evvelindeki hemzeler dammedir.

   اُسْتُخْرِجَ - اُنْكُسِرَ

4. Bunların dışındaki vasıl hemzeleri başlangıçta kesradır.

   اِبْنٌ - اِبْنِمٌ - اِبْنَةٌ - اِمْرَءٌ - اِمْرَأَةٌ

Not: Gerek başlangıçta gerekse kendisinden önceki bir harf veya kelime ile birlikte okunduğunda düşmeyen hemzeye "kat'i hemzesi" denir.

yusufislamdagdelen@gmail.com

الْمُضَارِعُ

Bir işin şimdiki veya gelecek zamanda yapılacağını bildiren fiillere "muzari fiil" denir. Fiili mazinin üzerine ziyade olmak şartıyla başında اَنَيْنَ harflerinden biri bulunan fiildir. اَنَيْنَ kelimesini meydana getiren bu dört harfe muzaraat harfleri denir.

Malum Fiili Muzarinin Harekesi

1. Muzaraat harfi; rubai bablar hariç bütün bablarda fethadır.
   يَجْتَمِعُ - يَكْتُبُ - يَسْتَخْرِجُ - يَنْكَسِرُ
2. Sondan bir önceki harf, rubai, humasi ve südasilerde kesradır.
   يُكْرِمُ - يَنْكَسِرُ - يَسْتَخْرِجُ

   Fakat bu durum تَفَعُّل babı, تَفَاعُل babı, تَفَعْلُل babı için geçerli değildir zira bu bablarda lamul fiilinden önceki harf fethalıdır.
   يَتَكَلَّمُ - يَتَبَاعَدُ - يَتَدَحْرَجُ
3. Son harf ise başına nasb ve cezm eden bir edat gelmedikçe zammedir.
   يَجْتَمِعُ - يَكْتُبُ - يَسْتَخْرِجُ - يَنْكَسِرُ

Meçhul Fiili Muzarinin Harekesi

1. Muzaraat harfi zammelidir.
   يُكْرَمُ - يُتَكَلَّمُ - يُسْتَخْرَجُ - يُنْكَسَرُ
2. Sakin olanlar sakin olarak kalır.
   يُكْرَمُ - يُتَكَلَّمُ - يُسْتَخْرَجُ - يُنْكَسَرُ
3. Son harf dışında kalanlar fethadır.
   يُكْرَمُ - يُتَكَلَّمُ - يُسْتَخْرَجُ - يُنْكَسَرُ
4. Son harf ise malumdaki gibi nasb ve cezmeden bir edat bulunmadıkça zammedir.
   يُكْرَمُ - يُتَكَلَّمُ - يُسْتَخْرَجُ - يُنْكَسَرُ

NOT: Rubai fiillerin malum ve meçhulünde muzaraat harfi dammedir. İkisini ayırt etmek için sondan bir önceki harfe bakılır. Sondan bir önceki harf kesra ise malum, fetha ise meçhuldür.

(Malum) يُكْرِمُ - (Meçhul) يُكْرَمُ

yusufislamdagdelen@gmail.com

الْأَمْرُ وَالنَّهْيُ

Bir işin yapılması veya yapılmamasını istemek (emretmek) için kullanılan fiillerdir. Emir ve nehiy fiili muzari vezni üzere olurlar. Yani muzariden elde edilirler. Yanlız (başında cezmeden bir emir لْ veya nehiy لَا sı bulunduğundan) sonu cezmedilmiştir.

Emri Hazırın Yapılışı

1. Fiili muzariden, muzaraat harfi dediğimiz birinci harf atılır.

{ تَنْصُرُ <<<< نْصُرُ
يَقِفُ <<<< قِفُ }

Atılan harften sonraki harf harekeli ise: olduğu gibi bırakılır.

{ تَقِفُ <<<< قِف }

2. Atılan harften sonraki har şayet sakin ise; sakinle kelimeye başlanamayacağından atılan harfin yerine, bir vasıl hemzesi getirilir. Bu hemzeye aynel fiilinin durumuna göre hareke verilir. Eğer aynel fiili ötre ise ötre; üstün veya esre ise; esre ile harekelendirilir.

{ تَنْصُرُ <<<اُنْصُر }

3. Son harfin harekesi atılarak sakin bırakılır.

{ اُنْصُرْ - قِفْ }

Emir ve Nehiylerde Cezm Alameti

1. Müfretlerde sahih olan lamel fiilinin sakin olması, illetli olan lamel fiilinin düşmesi.

{ يَنْصُرُ <<<< اُنْصُرْ
يَغْزُو <<<< اُغْزُ }

2. Tesniye, cemi müzekker ve müfret müennes muhataba ى unun düşmesi.

{ تَنْصُرَانِ <<<< اُنْصُرَا
تَغْزُوُونَ <<<< اُغْزُوُوا }

3. Cemi müennes nunu ise sabit olduğundan, cezm halinde de nasb halinde de düşmez.

{ تَنْصُرْنَ <<<< اُنْصُرْنَ
تَغْزُونَ <<<< اُغْزُونَ }

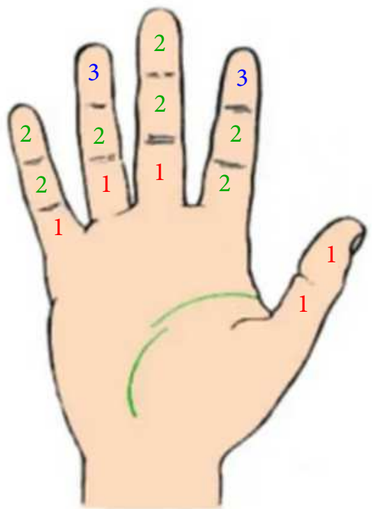

yusufislamdagdelen@gmail.com

الْفاعِلُ

Fiilin ifade ettiği işi yapanı gösteren kelimeye "ismi fail" denir.

Sülasi Mücerred İsmi Fail

Sülasi mücerredlerde ismi fail yapmak için fiili mazinin aynel fiiline bakılır.

Aynel Fiil Fetha Olursa

İsm-i failin vezni فَاعِلٌ şeklinde olur.

كَتَبَ >>> كَاتِبٌ
صَبَرَ >>> صَابِرٌ
ذَهَبَ >>> ذَاهِبٌ

Aynel Fiil Zamme Olursa

İsm-i failin vezni فَعِيلٌ ve فَعِلٌ şeklinde olur.

قَرُبَ >>> قَرِيبٌ
ضَعُفَ >>> ضَعِيفٌ
خَشُنَ >>> خَشِنٌ

Aynel Fiil Kesra Olursa

Fiil müteadi ise

İsm-i failin vezni فَاعِلٌ şeklinde olur.

شَهِدَ >>> شَاهِدٌ
سَمِعَ >>> سَامِعٌ
حَسِبَ >>> حَاسِبٌ

Fiil lazımı ise

Lazım fiiller için 4 vezinde gelir.

- فَعِيلٌ — " مَرِيضٌ "
- فَعِلٌ — " زَمِنٌ "
- اَفْعَلُ — " اَحْمَرَ "
- فَعْلاَءُ — " عَطْشَانُ "

Sülasi Mezid İsmi Fail

Meçhul muzariden elde edilir.

1. Muzaraat harfi atılır.
   يُكْرَمُ >>> كْرَمُ
2. Zammeli bir mim getirilir.
   مُكْرَمٌ
3. Sondan bir önceki harf kesralanır.
   مُكْرِمٌ
4. Sonu tenvinlenir.
   مُكْرِمٌ

yusufislamdagdelen@gmail.com

الْمَفْعُولُ وَ اَوْزَانُ الْمُبَالَغَةِ

İsmi Meful

Fiilin ifade ettiği işten etkilenen kişi veya nesneyi gösteren kelimeye "ismi meful" denir. İsmi mefuller, müteaddi (geçişli) fiillerden yapılır.

Sülasi Mücerred İsmi Meful

İsm-i meful مَفْعُولٌ ve فَعِيلٌ vezinlerinden gelir. (مَفْعُولٌ vezni kıyasi, فَعِيلٌ vezni semaidir.)

مَجْبُورٌ - كَسِيرٌ

Sülasi Mezid İsmi Meful

Meçhul muzariden elde edilir.

1. Muzaraat harfi atılır.
   يُكْرَمُ >>> كْرَمُ
2. Zammeli bir mim getirilir.
   مُكْرَمٌ
3. Sonu tenvinlenir.
   مُكْرَمٌ

Mübalağalı İsmi Fail

Bir varlıkta bir niteliğin aşırı derecede bulunduğunu gösteren isimlerdir. Bu isimlerin başına "çok, pek, fazla, gayet, daima" gibi manalar ilave edilir. Mübalağalı ismi fail sülasi mücerred fiillerden türetilir. Mübalağalı ismi failin kıyasi olan ve en çok kullanılan vezni فَعَّالٌ dür. Bunun haricinde semai birçok vezin vardır.

Mübalağalı İsmi Fail Vezinleri

Vezin	Mevzun	Manaları
فَعُولٌ	جُهُولٌ	Çok Cahil
فِعِّيلٌ	صِدِّيقٌ	Çok Doğru Olan
فَعَّالٌ	كَذَّابٌ	Çok Yalan Konuşan
فُعُلٌ	غُفُلٌ	Çok Ğafil Olan
فَعُلٌ	يَقُظٌ	Çok Uyanık Olan
مِفْعَالٌ	مِدْرَارٌ	Sağanak, Bol Bol
مِفْعِيلٌ	مِكْثِيرٌ	Çok Geveze
فُعَلَةٌ	لُعَنَةٌ	Çok Lanet Eden

NOT: فُعَلَةٌ vezninde aynel fiil sakin olursa, فُعْلَةٌ vezninde ismi meful olur.
لُعَنَةٌ - Çok Lanet Eden - لُعْنَةٌ - Lanetlenmiş.

yusufislamdagdelen@gmail.com

نُونُ التَّأْكِيدِ

Tekid nun-u manayı kuvvetlendirmek için fiillerin sonuna gelen ن dur. Tekit nun-u hal ve istikbalden bahseden bütün fiillere dahil olur.

الْمُخَفَّفَةُ

Muhaffefe tekid nun-u malum ve meçhul olan muzari, emir ve nehiylere dahil olur. Ancak tesniye ve Cemi müenneneslere dahil olmazlar.

Hareke Durumu:
1.) Muhaffefe nun'u sakindir.

2.) Muhaffefe nun,undan bir önceki harf, müfret müennes muhataba da kesra, cemi müzekkerde damme, geri kalanlarda ise fethadır.

EMRİ HAZIRIN MUHAFFEFE NUN'U İLE ÇEKİMİ		
	Muhatab	Muhataba
MÜFRET	اُنْصُرَنْ	اُنْصُرِنْ
TESNİYE	---	---
CEMİ	اُنْصُرُنْ	---

الْمُشَدَّدَةُ

Şeddeli tekid nun-u malum ve meçhul olan muzari, emir ve nehiy fiillerinin hepsine dahil olur.

Hareke Durumu:
1.) Müşeddede nun,u, tesniye ve cemi müenneslerde kesra, geri kalan sigalarda fethadır.

2.) Müşeddede nun,undan bir önceki harf, müfret müennes muhataba da kesra, cemi müzekkerde damme, geri kalanlarda ise fethadır.

EMRİ HAZIRIN MÜŞEDDEDE NUN'U İLE ÇEKİMİ		
	Muhatab	Muhataba
MÜFRET	اُنْصُرَنَّ	اُنْصُرِنَّ
TESNİYE	اُنْصُرَانِّ	اُنْصُرَانِّ
CEMİ	اُنْصُرُنَّ	اُنْصُرْنَانِّ

yusufislamdagdelen@gmail.com

تَفَاعُلْ (Tefa'ul) ve تَفَعُّلْ (Tefa'ul) Bablarındaki İbdal

İbdal: Kelimede telaffuz kolaylığı ve akıcılık sağlamak amacıyla bir harfin yerine mahreç veya sıfatça ona yakın başka bir harfi getirmeyi ifade eder. Atılan harfe mübdel minh, onun yerine getirilene de mübdel veya bedel adı verilir. Kısaca ibdal, mutlak olarak bir harfi diğerine çevirmektir.

NOT: Bu bablarda ibdal yapmak caiz olduğundan, ibdal yapmadan da okumak caizdir.

اِدَّثَرَ ve اِثَّاقَلَ fiilerindeki İbdal işlemine gelince:

اِدَّثَرَ fiilinin aslı, تَدَثَّرَ dır.
اِثَّاقَلَ fiilinin aslı ise تَثَاقَلَ dir.

1. **Bu babların fael fiilinde ت ث د ذ ز س ش ص ض ط ظ harflerinden biri olursa zaid olan ت harfi, bu harflere çevirilir.**

تَدَثَّرَ > دْدَثَّرَ

2. **Aynı cins iki harfin birincisi sakin, ikincisi harekeli olduğundan birbirine idgam edilir.**

دَّثَّرَ

3. **Şeddenin önünde harekeli bir harf olmadığından okunamayacağı için başına hemzeyi vasıl getirilir.**

اِدَّثَّرَ

yusufislamdagdelen@gmail.com

Lazım - Müteaddi Fiil Dönüşümleri

Lazım Fiilin Müteaddi Oluşu

1.) 1.) Sülasi mücerred lazım fiili, if'al babına nakletmekle:

أَخْرَجَ >>> خَرَجَ
çıktı >>> çıkardı

2.) 2.) Sülasi mücerred lazım fiili, tef'il babına nakletmele:

خَرَّجَ >>> خَرَجَ
çıktı >>> çıkardı

3.) 3.) Bütün lazım fiillerin (sülasi mücerred ve mezid fiiller) sonuna harfi cer getirmekle:

ذَهَبَ بِهِ >>> ذَهَبَ
gitti >>> götürdü

اِنْطَلَقَ بِهِ >>> اِنْطَلَقَ
gitti >>> götürdü

4.) 4.) تَفَعُّلْ babından olan lazımi, fiillerin başındaki ت harfini hazfetmekle:

عَلَّمَ >>> تَعَلَّمَ
öğrendi >>> öğretti

5.) 5.) تَفَعْلُلْ babından olan lazımi, fiillerin başındaki ت harfini hazfetmekle:

دَحْرَجَ >>> تَدَحْرَجَ
yuvarlandı >>> yuvarladı

Müteaddi Fiilin Lazım Oluşu

1.) 1.) Müteaddi fiilde, müteaddilik sebeplerinden biri varsa onu hazfetmekle:

أَدْخَلَ >>> دَخَلَ

فَرِحَ >>> فَرَّحَ

ضَحِكَ >>> ضَحِكَ بِهِ

2.) 2.) Sülasi mücerred müteaddi fiili, in'fial ve if'tial babına nakletmekle:

كَسَرَ >>> اِنْكَسَرَ

قَطَعَ >>> اِنْقَطَعَ بِهِ

جَمَعَ >>> اِجْتَمَعَ

3.) 3.) Rubai mücerred müteaddi fiilin, başına ت ziyade etmekle lazım olur.

زَلْزَلَ >>> تَزَلْزَلَ

yusufislamdagdelen@gmail.com

MUFA'ÂLE VE TEFA'ÛL BABLARI

مُفَاعَلَة BABININ BİNASI

> Müfa'ale babı çoğunlukla iki kişi arasındaki ortaklık içindir.
> Bu babtaki ortaklık fail ile meful arasındadır.

نَاصَلْتُهُ > Ben onunla ok atıştım.

> Bazende müşareket olmayıp tek taraflı olur. Meful tarafından aynı işi yapılmayıp yalnız fail tarafından yapılır. Bu durumda ortaklık olmayıp müteaddi olur.

طَارَقْتُ النَّعْلَ > Ayakkabıyı çaktım.
عَاقَبْتُ اللِّصَّ > Hırsızı cezalandırdım.

تَفَعُّل BABININ BİNASI

> تَفَعُّل babı çoğunlukla iki kişi arasında müşareket (ortaklık) içindir.
> Bu babtaki ortaklık failler arasındadır.

تَدَافَعَ زَيْدٌ وَ عَمْرٌو > Zeyd ve Amr birbirlerini müdafa ettiler.

> Bazen çok kişi arasındaki ortaklığı ifade eder.

تَصَالَحَ الْقَوْمُ > Kavim (kendi aralarında) anlaşmaya vardılar.

> Bazen de ortaklık için olmayıp içte olmayan bir şeyi izhar etmek içindir. Yani olmayan bir şeyi varmış gibi göstermek için kullanılır.

تَمَارَضْتُ > Hasta göründüm. (Hasta olmadığım halde)

yusufislamdagdelen@gmail.com

İFTİÂL BABINDAKI İBDAL

1. اِفْتَعَلَ babının fael fiilinde itbak harfleri olan ص - ض - ظ - ط harflerinden birisi olursa اِفْتَعَلَ babının ت'sı ط ya çevirilir.

- ص: اِصْتَبَرَ >>> اِصْطَبَرَ
- ض: اِضْتَرَبَ > اِضْطَرَبَ
- ط: اِطْتَرَدَ > اِطْطَرَدَ > اِطَّرَدَ
- ظ: اِظْتَهَرَ > اِظْطَهَرَ > اِظْظَهَرَ > اِظَّهَرَ

2. اِفْتَعَلَ babının fael fiilinde د - ذ - ز harflerinden birisi olursa اِفْتَعَلَ babının ت'sı د ya çevirilir.

- د: اِدْتَمَعَ > اِدْدمَعَ > اِدَّمَعَ
- د: اِذْتَكَرَ > اِذْدكَرَ > اِددكَرَ > اِدَّكَرَ
- ز: اِزْتَجَرَ > اِزْدَجَرَ

3. اِفْتَعَلَ babının fael fiilinde و - ي - ث harflerinden birisi olursa bu harfler ت'ya çevrilip اِفْتَعَلَ babının ت'sine idgam edilir.

- و: اِوْتَقَى > اِتْتَقَى > اِتَّقَى
- ي: اِيْتَسَرَ > اِتْتَسَرَ > اِتَّسَرَ
- ث: اِثْتَغَرَ > اِتْتَغَرَ > اِتَّغَرَ

yusufislamdagdelen@gmail.com

ZAİT HARFLER VE BABLARIN BİNALARINA DAİR:

ZAİT HARFLER

> Kelimeyi meydana getiren kök harflerden başka, çeşitli sebeplerle kelimelere ilave edilen harflere "zait harfler" denir.

> İsim ve fiillerde ziyade edilen harfler on tanedir. Bu 10 harfin toplandığı cümle اَلْيَوْمُ تَنْسَاهُ "bu gün sen onu unutursun" manasını ihtiva eden cümledeki harflerdir.

ا - ل - ي - و - م - ت - ن - س - ا - ه

> Kelime üç harften fazla olup, içinde bu on harften biri varsa süphesiz o harfin zait olduğuna hükmet. Ancak o harf olmadığında kelimenin manası olmuyorsa zait olmadığına hükmet.

KISACA:

> Üç harften fazla olan bir kelimede bir harfin zait olduğunu anlamak için, o harfi kaldırdığımızda mana bozulmazsa, harf zaittir; mana bozulursa zait değil, kelimenin aslındandır.

MİSAL:

1.) وَسْوَسَ fiilindeki harflerden birisi kaldırıldığında fiilin manası bozulacağından, bütün harflerin aslından olduğu anlaşılır.

2.) يَنْصُرُ fiilindeki muzaraat harfi olan ي kaldırıldığında, fiili maziye dönüşüp "yardım etme" şeklinde bir mana olduğundan ي harfinin zait olduğu anlaşılır.

BABLARIN BİNALARI:

1. > Rübai (sülasi mezid, rubai mücerred ve rubai mulhak) babların binaları çoğunlukla müteaddidir.
   > Ancak دَرْبَخَ gibi bazıları lazımdır.
2. > Bütün hümasi babların binaları ancak اِفْتَعَلَ تَفَعَّلَ تَفَاعَلَ babları lazım ile müteaddi arasında ortaktır.
3. > Bütün südasi babların binaları lazımdır.
   > Ancak اِسْتَفْعَلَ babı lazım ve müteaddi arasında ortaktır.
4. > Ve buna ek olarak اِفْعَنْلَى babından olan iki kelime اِسْرَانْدَاهُ ve اِغْرَانْدَاهُ fiilleri müteaddidirler.

yusufislamdagdelen@gmail.com

İF'AL VE İSTİF'ÂL BABININ BİNASI

اِفْعَالْ Babı'nın Hemzesi:

1.	لِلتَّعْدِيَةِ (Geçişlilik)	اَكْرَمْتُهُ (Ben ona ikram ettim.)
2.	لِلصَّيْرُورَةِ (Sahip Olmak)	اَمْشَى الرَّجُلُ (Adam yürüyen hayvan sahibi oldu.)
3	لِلْوِجْدَانِ (İç Buluş)	اَبْخَلْتُهُ (Onu cimri gördüm, buldum.)
4.	لِلْحَيْنُونَةِ (Zamanın Yaklaşması)	اَحْصَدَ الزَّرْعُ (Ekinin, hasat biçme zamanı geldi.)
5.	لِلْاِزَالَةِ (Gidermek)	اَشْكَيْتُهُ (Ben onun şikayetini giderdim.)
6.	لِلدُّخُولِ (Giriş)	اَصْبَحَ الرَّجُلُ (Adam sabaha girdi.)
7.	لِلْكَثْرَةِ (Çokluk)	اَلْبَنَ الرَّجُلُ (Adamın sütü çok oldu.)

اِسْتِفْعَالْ Babı'nın Sin'i

1.	لِلطَّلَبِ (Talep-İstek)	اَسْتَغْفِرُ اللّٰهَ (Ben Allah'tan istiğfar talep ederim.)
2.	لِلسُّؤَالِ (Sual-Soru)	اِسْتَخْبَرَ (Haber sordu.)
3.	لِلتَّحَوُّلِ (Dönüşüklülük)	اِسْتَحَلَّ الْخَمْرُ (Şarap sirkeye dönüştü.)
4.	لِلْاِعْتِقَادِ (İnanmak)	اِسْتَكْرَمْتُهُ (Onun keremli olduğuna inandım.)
5.	لِلْوِجْدَانِ (İç Buluş)	اِسْتَجَدْتُ (Onu güzel buldum.)
6.	لِلتَّسْلِيمِ (Teslim)	اِسْتَرْجَعَ الْقَوْمُ (Kavim istirca etti.)

yusufislamdagdelen@gmail.com